

Аббас Сәһһәттин ярадычылыгында ичтимаи мотивләр

«Чох һөгигәт мәна тәлгин әләйр
иҗадышы,
Йохдур ондан бирини сөйләсәйә
имканы»
(Аббас Сәһһәт).

1905-чи ил революциясы Азәрбаҗан халгынын саяси - ичтимаи һаятында бөйүк бир интибах яратдыгы кими, әдәбият аламында да өни бир дөвр ачды. Революцион пролетариатын тарихи мүбаризасындан илһам алан демократик язмышлар бир сыра мүнүм әсәрләрини бу революциядан сонра яадылар. XX әср Азәрбаҗан әдәбиятында өз әсарлары на тәрчумалары ила мүнүм бир әр тутан Аббас Сәһһәтти да ярадычылыгы әсәсин бу дөврләрдә кичәклимәйә башлаһыр.

Онуи ярадычылыгы бу күндәк лайигичә төһлик әдлимәшдир. Әсәрләриндә марағлы ичтимаи фикирлар сөйләйән бу шаир тәдгигатчыларымыз тәрәфиндән сон заманлар кими үмуми сөзләрдә гиймәтләндирилмишдир. Онуи һаггында аяһанлар «Сәһһәттин ярадычылыгы эндийәтләдир, панисламизм төсирләринә гаһпәләр, реал мүбаризәләри көрмүр» кими шаир үчүн характерик олмак чәһәтләри көстәрмәкдән ирәли кедә билмәшдирләр.

Ләкин биз онуи шеирләрини дигәтлә яһадыдыгы бу һөкмләрин аһдына фикир сөйләмәли олуртүр.

Аббас Сәһһәттин ярадычылыгы Бакида капитализмни инкишаф әтдиди бир дөврәдә парлайыр.

Бу дөврәдә Аббас Сәһһәт милли руһада бир сыра шеирлар язмышдыр ки, булар тарихан прогрессива мәһийәтдә олмушдур. О, шеирләринин бириндә яздырды ким:

Шимә чәкәз дә дирийкән әтими,
Атүрам мән вәтәни, милләтәми.
Мәсләкәм тәрчумейи-һалымдыр
Лугф-һаг гаейи-амалымдыр.

Вәтәнини, милләтини севән шаир әл әл бир мүнүдә аһайырды ким, срада азад фикирли демократик язмышлар изляйди, демократик мәтбуат чәр һөкүмәти тәрәфиндән гаһадыларды.

Белә бир заманда демократик фикирләрини өз шеирләриндә яһа Аббас Сәһһәт милли азадлыг руһу ила долу шеирлар яздырды. О, кыр да буржуа чәһһәтиндән чыхыш әтмиш олса да, бу чыхыш прогрессив мәһийәтдә иди. Чүнки:

«Милли һөрәкәтин революцион характер империализмгә зүлүм шәрһитидә һөрәкәтдә һөкүм пролетар элементләрини олмасына, һөрәкәтин революцион вә я республика программасынын олмасына, һөрәкәтин демократик әсәсинин олмасына һеч дә шәрт гоймур. Фәһһәстәнин мүстәгиллиги уғрунда өфган әмирини мүбаризәсә, әмирини вә онуи мәсләкдәшләрини баһышларын монархичә олдуғуна баһышлар, объектв оларг революцион мүбаризәдир; чүнки бу мүбариза империализми эһифәдир, позур, тагәтдән салыр.» (И. Сталин, «Ленинизм мәсләләри», сәһ. 55—56. Азәршәир, саяси әдәбият шөһрәси, Баки 1939).

Аббас Сәһһәттин милли мәсләләйә һәср олунушу шеирләри империализми эһифәдән, позан, тагәтдән салан мүбаризәлә көмәк әдирдән.

Һәгигәт йолунда бүтүн шарһығыны фәдә әтмәйә һәзәр олан шаир аһәттин дәрәһи бир аһа, әзүмү һәср онуи өвәләдиә бәндәдәк дәһирдән.

Вәтән уғрунда көрөк шәхс фәдәкар олсун.

Бәйлә мөвсимдә ятан кимсәләр әр олсун.

Сәһһәт демократик революцияны вә революционерләри алғышлайыр, онларни кәлчәк гәләбәләринә иһаһарды. О, өз охчуларына мурәчәтлә «Истиғбал кимидир» ады шеириндә дәһирдән ким:

Иһан әлбәттә бир заман олачаг,
Әһли-әһиг онда камран олачаг.

Нә әсәрәт, нә дә әдәвәт олар,
Хәлг мүстәгәри-сәвәдт олар,
Нә олар көз аһш, нә ким, нә иһад.

Нә мүгәссир олар, нә дә чәлләд.
Гәрәшым сәһма бу үмиди хәлг
Кәлчәкдир бу шаклы истиғбал!
(«Әсәрләри», сәһ. 53—54).

Шәһли истиғбал уғрунда чәлһан иһсанлар, Аббас Сәһһәттин шеириндә әкс олунурду. Бу чәһәтдән онуи «Әһмәдин гәһрәти» ады шеир характеридир. Бу шеирлә о, көпкәт революцион тематика кечир. Шаир Бакинни «Гара шәһәрәндә чәлһан бир фәһһәтнин революцион фикирләрини бәдин сурәтдә тәсвир әдир. Вәтәнини, милләтини севән бу фәһһәт, гәһәрдә Иран шәһлини әдүмүч олуғунда дөзә билмүр. О, вәтәнини гаһылар революционерләрә гошдур вә гәһәл байрағын алтында мүбаризәләдә келир. Аһасыны, баһысынә көрдәндә чәһәди кәлдән өһидә, үч ай арушур бу бу вуршларни бәриндә яранларсы да керән дөнмә-

Кыровабад шәһәр гәһристанлығымизда А. Сәһһәтнин гәһри.

Иһр. Бу кичик әһик әсәр, Аббас Сәһһәт ярадычылығымизда бөйүк һадисә иди.

Иһсанларын әсәнтәр вә әзиләндәр кими ики зилд чәһәдә әһрәләдигыни көрән шаир, әзиләләри мүдәфиә әдирди. О, яздырды ким: Вәр бу көндә ена әлә йохсулар.

Нә чүтү вәр, нә котаны, нә кәли
Өлмәк иһтар, етһишмайр аҗали.
(«Әсәрләри», сәһ. 86)

Хәлг мәһфәзт вәрмайән руһаниләри, тәһирләри, буржуа интеллигентләрини тәһгид әдән Аббас Сәһһәт «Өзалорни севәнләр» ады шеириндә ена демократик фикирли бир сәһәткәр кими һүкәсалыр.

Зәһмәткеш хәлг онуи шеирләриндә истисмарчыларә гаршы гоюлур. Бу чәһәтдән «Яй сәһәри» ады шеир характеридир.

Хәлг интересләрини мүдәфиә әдән Аббас Сәһһәтнин бөйүк хәлг шаиримиз Сабирлә достлуғу тәсәдуфи дәһилди. О, Сабирин ярадычылығуна һүкәк гиймәт вәрир вә революция бир ордудан артыг көмәк әтдийини сөйләйрди.

Һеч шүбһә йохдур ки, о Маркссы охуурду. «Мүсәлман үрәфәләри» ады шеириндә (бәх «Әсәрләри», сәһ. 55—56) Карл Марксны адны чәһәтдән бу фикримиз тәсдиг әдир. Ләкин фәлсәфи дүня көрүшүндә о, Марксистләрдән чох узат иди. «Тәһри вә тәһбитәни гаһнуку» ады шеириндә «өһнәтдәки һадисәләри чәһийәтә тәтбиг әдәрәк ичтимаи һәтдә бир дәйишкәлик яратмаг иһәтәдир. О, һәтдә һәр шәһин дәйишдигына иһаныр вә «дәйишкәндир тәрәғһиһәт әсәсы» дәһир. Аһчаг бу һөкмләри вәрдиқәдә о, тәһбит һадисәләри әсәс алыб чәһийәтдән һадисәләрдә уйғулашмаға чәһрир.

Онуи шеирләриндә чох заман бәдбин көрүнә бизән парча-

ларә да раст кәлирәк. Ләкин бу бәдбинлик дәһилдир. Белә парчаларда шаирни ичтимаи мотивдә олан шәһәтләрини дәһи айдын көрөк олур. Охучуи әлә кәлир ки, о ағлаыр, дүһдән бәзир, ямаг иһәтәдир. Аһчаг бүтүн булар онуи ярадычылыгы үчүн характер олак бир үсүл иди. Бу үсүлдә о, һәр шәһин аһыг яздырды. Мәсәләни:

Нә язым мән бу гәһли әдәмәтдә
Нурдан һеч әсәр, иһнан
Йохдур!

Вәтәним аһланан бу гүрбәтдә,
Нә дә өфганым дүни йохдур.

Бу гәрәһлиг мүнүтими иһәр
манни,
Гулағым һәбс, кәләрим дүстәг,
Кюмурутда мөһүрләниб дәһоним.

Олмуш ағымда сөзләрим дүстәг.
(«Әсәрләри», сәһ. 120)

Бу парчалдан айдын олур ки, о вәтәнини әдүмәт олмасындан, азад фикирләриндә дәһимәсиә имканын олмәмәсиндән шәһәйт әдир. Бу шәһәйт үсәи характеридир. Шаир тәһгид объектвн о гәһр мөһәрәтлә иһнан аһыр ки, охучуи онуи фикирләри ила рәһләләрә ярамаз шәрһитә аһрәдигы олмәса иди, шаир дәһи ирәли кәлдәди. Өзүни дәһли кими:

Дүрү мәһәләр олмәса сөзүмә,
Олду мин һәғмә ямаг иһәтәдир.
Кәлчәк әсәрдә мән өзүмә,
Шәһли бир гәһр гәһмаг иһәтәдир.

(«Әсәрләри», сәһ. 122)

Шаир кәлчәк әсәрдә өзүнә әбидә гурмаг үчүн яһадыгы дөврүн ярамаз чәһәтләри ила мүбаризә әтмәйи гаршысына гоюмушду. Бу мүбаризә яһаг оригинал шеирләри ила дәһил, тәрчумаларни вәсәтәсәләдә аһарыларды. О, тәсәдуфи яһадычыларни тәсәдуфи әсәрләрини тәрчүмә әтмәрдди. Әтдийн тәрчумаларни һәмәси онуи өз руһуна уйғун иди. Вәтәни, хәлгы севимәк, чәһримин аһар гаһунларына үсәи әтмәк, бәшәриһәтнин сәвдәти уғрунда чәлһиһаг идеялары онуи әкәсәр тәрчүмәләриндә вәрәдир. Аббас Сәһһәттин ярадычылыгы чох кеһашир. Онуи марағлы ушаг шеирләриндә, пәсаларындан, вәторик мәғәләләриндә, лирик вә әһик шеирләриндә, тәрчумалариндән айрмә дәһишмәк ләззәтмидир. Биз бу мәғәләдә онуи ярадычылығымизда ә тохунулан чәһәтләри айдымылашдырмаға чәһишдыг. Бу ил әдәбият тарихини яһадышына бәһләмиш олан Низами адына Әдәбият вә Дәһ Иһституту әһми иһчәһәри вә бу шәрһәли иһдә иһтирак әдән бәһгә әдәбиятчыларымызга көмәк мүсәддә әдәбият тарихини ил бир сыра мәғәләләри яһадышы ләззәтмидир.

ЧӘФӘР ХӘНДАН

«Горки вә Шәрг»

ССРИ Әһләр Академиясинин Ленинград шәрһитәсыны иһституту «Горки вә Шәрг» ады бөйүк әһми мөчүмә һазырламышдыр. Бу әсәрни һазырлашында Москвада, Ленинградда, Тбилисини, Ереванда, Бакинни вә бәһгә шәһәрләрин иһтирәләни вәртә шәрһитәсыны иһтирәк әтмишдир.

Мәчмүә совет Шәрһини вә һүдуд хәрчидә олан Шәрг әлқәләри хәлгларынын әдәбиятынын әһнәт әдән әсәсы әһми-тәһгини материалларә малкидир. Бу материаллар М. Горкини Шәрг хәлглары әдәбиятына тәһрири көстөрүр. Китаб ики бәһмәдән иһәротдир. Биринчи бәһмәдә—«Горки вә Совет Шәрһи әдәбияты», икинчи бәһмәдә—«Горки вә һүдуд хәрчидәки Шәрг әлқәләри әдәбияты» материаллары вәрир.

Мәчмүә 50 чәп листә һөчминдә бурахылачак вә чохлу шәкилләрә малик олачагдыр.

Билдириш

Июн айынын 9-ла аһшам саат 8-дә Хуршидбану Натәвни адына Азәрбаҗан совет ярадычылары клубунда көч шеирләрин ярадычылыгы кәчәси кечәрир.

Кәчәдә Микаһил Рәзулузадә йоддәш, көч шеирләрдән Ә. Тәһәт, Зейнал Хәлиб, Бөйүк Аға, Әлқәбәр Чәһрәро, Бәбир Мәммәдзадә, Әһмәд Чәһми йоддәшләрини сон шеирләри һәтгидә мө'рузә әдәчәдир.

Мө'рузадән сонра шеирләрин чыхышы олачагдыр. Кириш азаддыр.

Азәрбаҗан Совет Язычылары Иттифагы президиуму.

РЕДАКЦИЯ БҮГҮН

АЗӘРБАҗАН ССР ХАЛГ СӘҺИЙӘ КОМИССАРИАТЫНЫН ТИББ БАЧЫЛАРЫ МӘКТӘБИ

1941-42-чи дәрәс иһлиһә тәләбәләр гәһүлуһу әһлан әдир
Дәрәсләр Азәрбаҗан вә рус аһалариндә кечәлир.
Мәктәбә 7 шифә һөчминдә үмуми тәһсил һазырлағмы олаһар гәһүл әдир.
Мәктәбә дәһли олаһар иһшәғәлдәк дәрәсләрдән иһтирән олунурлар: Азәрбаҗан ады, рус дәһли, конституция вә математикадан.
7 яһдән әлә гиймәтлә гуртараһидә иһтирәнәсә гәһүл олунурлар.
Гәһүл олунур һәтгидә вәрдиһи орналәрдә иһшәғәлдәк документлар әләә әдәләмәләр: тәһсил һәтгидә документ, доғулмәс вә сәһтәһлиги һәтгидә иһшәдәтмәк иһл фотокәртчәк, мүйвән әдләмиш фәһмәдә аһкәт вә автобиография.
Гәһүл иһтирәнләри бу вә августун 10-дан кечәрирәчәкдир.
Әһтиҗә олан тәләбәләр үмуми иһтәғһа ила тәһми олунурлар.
Тәһсил әләмәләри сәһиәдәти ила тәһми олунурлар.
Пенсияләр, иһсәвәрләрин ушағлары, ушағ вәлириндән коләндәр вә тәһсил әләмәләриндән әһтиҗә олаһар тәһсил һәтгидә әләл олунурлар.
Тәһсил мүдәти 2 яһар.
Мәктәби гуртараһларни, үмуми әсә үрә әһи мәктәби кырмәһә иһтәһни аһадыдык әдрәс мурәчәт әтмәләди: Баки, Коммунист күч, № 15 (132 номери мөктәби бинасы), Тибб бачылары мәктәби, сәһәр саат 8-дан аһшам саат 10-дәк.
Дирәктәруу